

TERMÍN: {{termin}}

xx39729xx
Recenzia A
Milan Výškrabka
Milan.VYSKRABKA@ec.europa.eu

Prosím nezasahujte do tejto tabuľky

RECENZENT/KA (meno a priezvisko, pozícia, inštitúcia): **Milan Výškrabka**
 NÁZOV MATERIÁLU: **Za spomalením agregátnej produktivity sú špičkové firmy**
 TYP VÝSTUPU*[1]: **komentár**
 (pri spoločných výstupoch uviesť aj typy individuálnych vkladov):
 ANALYTICKÝ ÚTVAR, REZORT: **MH SR - Inštitút hospodárskych analýz**
 AUTORI/KY: **Anna Vladová**
 SPOLUAUTORI/KY: - ; - ; - ; -
 RECENZNÝ FORMÁT*[2]: **1**

PRIPOMIENKY:

P.č	Pripomienka sa vzťahuje k (strana, odsek):	Text pripomienky*[3]	Odôvodnenie pripomienky	Vysporiadanie sa s pripomienkou*[4]
1		Odporúčam doplniť kapitolu 'Úvod', v ktorej bude vysvetlený cieľ práce a motivácia pre analýzu	Analýza je veľmi bohatá na informácie. Krátky úvod, ktorý vysvetlí prečo je analýza dôležitá a čo je jej hlavný cieľ (popri produktivite práce sa analýza pomerne obširne venuje aj mzdám – je produktivita hlavný/jediný objekt záujmu	Ďakujeme za pripomienku. Akceptovaná. Doplnený text: „Motiváciou tohto materiálu je zistiť, či a v ktorých odvetviach pretrvávajú

alebo iné témy tiež zohrávajú dôležitú úlohu?) môže čitateľovi pomôcť ľahšie identifikovať kľúčové argumenty.

vysoké rozdiely v produktivite medzi firmami a či vnútroodvetvové dianie môže pomôcť vysvetliť príčiny spomalenej produktivity. Materiál má deskriptívny charakter, kvantifikuje nerovnosti medzi najviac a najmenej produktívnymi firmami v odvetviach, pričom poukazuje aj na vzťah produktivity a mzdy v týchto firmách. Sledovanie medzipodnikových rozdielov v produktivite má svoje odôvodnenie najmä na odvetvovej úrovni. Pôsobenie firiem s odlišnou produktivitou v tom istom odvetví môže byť symptómom slabej dynamiky trhu súvisiacej s vymožitelnosťou práva (vznik, prevod a zánik firiem), nerovnomerne nastavených trhových podmienok, koncentrácie a väčšej trhovej sily pri najímaní pracovníkov alebo obstarávaní tovaru či štrukturálnych problémov ekonomiky.

S koncentráciou rastie produktivita cez zlepšovanie alokačnej efektívnosti, avšak

len v prípade, ak rast koncentrácie nevyústi do nadmernej trhovej sily niekoľkých veľkých firiem (CompNet, 2023). V malej ekonomike môže koncentrácia zohrávať zásadnejšiu rolu. Preto sa materiál venuje koncentrácii. Cieľom je potvrdiť hypotézu, že koncentrácia v slovenskom podnikateľskom sektore rástla, nájsť faktor, pre ktorý rástla veľkosť firiem a zároveň zistiť, či tento faktor podporoval rast produktivity. Vyššia koncentrácia prináša vyššiu produktivitu, na druhej strane môže viesť k nadmernej trhovej sile a obmedzovať tak hospodársku súťaž (CompNet, 2023). Preto materiál ilustratívne uvádza súčasne s koncentráciou aj posuny trhovej sily.“ Pripomienka akceptovaná aj v tom zmysle, že niektoré „podtémy“ sme po zvážení presunuli do budúcich analýz.

2		Odporúčam pridať záver, ktorý zhrnie hlavné poznatky predtým ako sa článok venuje odporúčaniam	Analytické kapitoly prinášajú veľa informácií, ktoré je potrebné zosumarizovať na záver s cieľom poskytnúť hlavnú líniu argumentov pre policy odporúčania	Akceptovaná. Doplnený záver a odporúčania sú zmenené v zmysle pripomienky 8 (vychádzajú z obsahu komentára).
3		Prínosom by bola jednoduchá tabuľka v prílohe sumarizujúca dáta – počet pozorovaní pre jednotlivé krajiny a pre SK navyše počet pozorovaní v jednotlivých sektoroch		Neakceptovaná. Namiesto tabuľky boli do textu doplnené informácie o limitáciách analýzy vzhľadom na dostupnú databázu. Ďalej: niektoré zistenia s obmedzeným počtom pozorovaní (ako high-tech) plánujeme potvrdiť/vyvrátiť na podnikových dátach.
4		'normative' vs 'positive' jazyk. Odporúčam vyhnúť sa slovám so silným normatívnym charakterom	Keďže analýza nedefinuje želané/opodstatnené charakteristiky, odporúčam zmeniť napr. 'horšie', 'menej priaznivá distribúcia', 'neadekvátne nízke mzdy', 'najzávažnejšie nerovnosti' a pod.	Akceptovaná. Zmenené slová so silným normatívnym charakterom (napr. namiesto „najzávažnejšie“ použité: „najvyššie nerovnosti“)
5		Analýze by pomohlo vysvetliť (napr. v úvode), prečo je pozorovaná distribúcia problém (ak je) – pomôže to lepšie formulovať/motivovať odporúčania		Akceptovaná. V úvode zdôraznená neefektívna alokácia zdrojov. Zdôraznené, že odvetvovú nerovnosť možno vnímať ako

				<p>problém, zatiaľ čo makroekonomickú (agregátnu) nerovnosť ako odraz charakteristík malej otvorenej konvergujúcej ekonomiky. Problém odvetvovej nerovnosti doplnený o zdôvodnenie.</p>
6		<p>Rovnako je dôležité vysvetliť prečo je správne použité kritérium (posledný decil vs prvý)</p>	<p>Takto definované kritérium vynecháva 80% všetkých firiem</p>	<p>Akceptovaná. Doplnený text: „služi na zistenie stavu najvýkonnejších subjektov oproti zaostávajúcim firmám“.</p> <p>Doplnená poznámka: Pomer 90/10 je použitý ako jedna z najčastejších štatistík na skúmanie distribúcie. Aj keď vynecháva 80 % firiem, ktoré sa nachádzajú uprostred, v slovenských podmienkach zachytáva podniky, ktoré tvoria okolo 50 % pridanej hodnoty (výpočty IHA z prepojenej databázy podnikových účtovných závierok a dát Sociálnej poisťovne). Bez ohľadu na to, použitý pomer 90/10 replikuje literatúru venujúcu sa rozdielom v produktivite (napr. CompNet, 2023). To však nevylučuje v budúcnosti použiť aj iný pomer (napr. 90/50 na zistenie stavu polovice trhu v porovnaní s najvýkonnejšími, alebo 50/10 na zistenie stavu zaostávajúcich podnikov s polovicou trhu).</p>
7		<p>Odporúčam jasnejšie definovať produktivitu práce („reálna produktivita na zamestnanca“)</p>	<p>Prečo reálna a aký deflátor je použitý? Ako sú zohľadnené rôzne výmenné kurzy krajín (EUR, CZK, HUF..)? Pri absolútnom porovnaní (napr Graf 6) je to dôležité</p>	<p>Akceptovaná. Zaradená poznámka: „V databáze CompNet použitý implicitný cenový deflátor hrubej</p>

				pridanej hodnoty z údajov v eurách (bázický rok - 2010)“
8		Zdá sa, že záverečná kapitola (Odporúčania), vychádza z väčšieho objemu informácii ako ponúka analýza. K jednotlivým odporúčaniam som nenašiel dostatočné argumenty v kapitolách 1-3		Akceptovaná. Odporúčania boli prispôsobené iba obsahu tohto komentára.
9		Niektoré tvrdenia naznačujú kauzalitu, ktorá je prinajmenšom sporná	„...z ktorých vyplýva, že s rastom trhového podielu rastie aj produktivita obchodu“ (s. 17), „Mierne vyšší trhový podiel firme nezaručuje vyššiu produktivitu“ (s. 21)	Akceptovaná. Tvrdenia, ktoré sa zdajú byť sporné, odstránené.
10	10	Tabuľka 1: 47% celá ekonomika spolu. Žiadny z uvedených sektorov nemá hodnotu pod 50% -> predpokladám, že veľký rozdiel v produktivite medzi sektormi je dôvod pre tak nízke číslo za celú ekonomiku. Je dobré to explicitne uviesť.		Akceptovaná. Dôvod (=predpoklad uvedený v pripomienke) explicitne uvedený.
11	13	„K zníženiu disperzie – s cieľom zvýšiť agregátnu produktivitu – možno dospieť preskupením zdrojov v prospech produktívnych firiem“ „dodatočná zmena príjmu“	Keďže ide o policy odporúčanie, odporúčam o niečo dlhšiu diskusiu. Minimálne je nutné lepšie vysvetliť Graf 4. μDM nie je dostatočne dobre vysvetlený člen rovnice. Je to naozaj dodatočná zmena príjmu alebo len dodatočný príjem?	Čiastočne akceptovaná. Policy odporúčania preformulované a (aj v manažérskom zhrnutí) zdôraznené, že nejde o ultimatívny cieľ.

				Problematika alokácie výrobných zdrojov (kapitálu, práce) presunutá do budúcich prác.
12	14	„Od medzisektorového preskupenia výrobných zdrojov (napr. presunu pracovníkov z nízkoпродуктивného stavebníctva do obchodu) však v súčasnosti nemožno očakávať zásadné impulzy pre produktivitu“	Odporúčam lepšie vysvetliť. Z Tabuľky 1 sa zdá, že v medzisektorovom preskupení je potenciál.	Akceptovaná. Vysvetlenie rozšírené o potenciál medzisektorového preskupenia.
13	15	„Impulzom dobiehania produktivity sú najmä technologické zlepšenia, digitalizácia a automatizácia vo vnútri zaostávajúcich podnikov, skvalitnenie vzdelávacieho systému a jeho zosúladenie s potrebami firiem či nastavenie podnetného podnikateľského prostredia.“	Je toto tvrdenie tejto analýzy alebo prebraté z iných zdrojov? Ak áno, treba uviesť zdroj.	Akceptovaná. Doplnený zdroj: IHA, 2023
14	18	Graf 9	Prečo je trhovú podiel uvedený v log? Je medzi premennými exponenciálna závislosť? V grafe je nutné vysvetliť červené vs modré body	Logaritmickej mriežky (ako uvádza poznámka 8) je použitá na lepšiu vizualizáciu dát. Dataset má veľký rozsah hodnôt (trhový podiel väčšiny firiem je do 1 %, len štyri firmy majú okolo 10%). Dáta s malými a veľmi

				veľkými hodnotami sú tak vizuálne lepšie rozmiestnené na osi. Log mriežka sa používa aj na zobrazenie premenných, medzi ktorými nie je exponenciálna závislosť. Vysvetlenie červených bodov: zdôraznené.
15	Box 1	<p>Pomer mzdy k produktivite nie je dostatočné kritérium na hodnotenie, čo je adekvátne úroveň mzdy. Mzdový proces je o niečo komplexnejší. Zároveň, SK patrí medzi krajiny s najnižšou príjmovou/mzdovou nerovnosťou. Vyššie mzdy vo viac-produktívnych firmách by pravdepodobne viedli k vyšším nerovnostiam. Možno to nie je spoločensky želaný cieľ.</p> <p>„...inovačné úsilie na Slovensku, ktoré by viedlo k vyššej produktivite, nie je dostatočné na to, aby stíhalo dobiehať tempo zvyšovania minimálnej mzdy“</p> <p>„Pravdepodobne časť domáceho spotrebiteľského dopytu umožňuje fungovanie nízkoproduktívnych firiem,</p>	<p>Ako doplňujúcu informáciu navrhujem pridať graf, ktorý by replikoval graf 2,3, ale len pre SK. Ideálne rozlíšiť sektory. Hypotéza je, že viac produktívne firmy neplatia nižšie mzdy ako menej produktívne firmy.</p> <p>Graf poskytuje len statický pohľad preto nie je namieste špekulovať o tempe zvyšovania miezd</p> <p>Kontroverzné tvrdenie. Nízkoproduktívna ubytovacia jednotka v menej rozvinutých regiónoch môže mať vyššiu spoločenskú</p>	<p>Čiastočne akceptovaná. Tento námet bude predmetom hlbších analýz, ktorým sa plánujeme venovať po deskriptívnych materiáloch (predložený komentár je prvým z nich). V tomto zmysle doplnené do odporúčaní.</p> <p>Akceptovaná.</p> <p>Akceptovaná. Citovaná veta doplnená o „spoločenskú hodnotu</p>

		ktoré viažu pracovnú silu namiesto toho, aby efektívne fungoval samočistiaci mechanizmus trhu“	hodnotu ako naznačuje úroveň jej produktivity.	nízkoproduktívnych jednotiek“ Doplnený odstavec v Manažérskom zhrnutí: „Pri sledovaní ekonomického cieľa, ktorým je rast produktivity, je nutné zvažovať aj celospoločenské ciele. S vedomím, že maximalizáciu agregátnej produktivity nemožno považovať za ultimátny cieľ hospodárskej politiky, materiál zmieňuje dilemu (Efficiency vs Equity) verejných politík. Hľadanie kompromisného, ideálne synergického pôsobenia celospoločenských cieľov a opatrení v prospech rastu produktivity však ide nad rámec tohto deskriptívneho materiálu.“
16	20	„Až 75 % priemyselných spracovateľských firiem na Slovensku má podľa databázy CompNet produktivitu pod európskym mediánom, príslušným pre priemyselnú výrobu. Ich produktivita je v medziach krajín V4 (graf 12). Produktivitu odvetvia ťahá niekoľko	Pri medzinárodnom porovnaní je nutné zohľadniť fakt, že SK je stále konvergujúcou ekonomikou. Nie je reálne očakávať porovnateľnú úroveň produktivity s najvyspelejšími ekonomikami EÚ.	Akceptovaná. Vzhľadom na pripomienku nepovažujeme za potrebné pôvodne uvedené fakty zdôrazňovať, preto táto časť je vynechaná (môže byť témou budúcich analýz, uvažujeme o detailnejšom

		firiem, iba horné 1 % podnikov patrí do produktívnejšej polovice porovnávaných európskych krajín.“		členení spracovateľských firiem, nie na úrovni celej priemyselnej výroby).
17	21	„čo pravdepodobne odráža mzdové vyrovnávanie na jednotnom európskom trhu vďaka voľnému pohybu zamestnancov, k čomu prispelo aj zvyšovanie minimálnej mzdy“	A možno Balassa-Samuleson efekt. Pracovníci v stavebnom sektore zrejme viac cestujú do DE, AT... ako CZ, HU, aby to viedlo ku konvergencii miezd.	Akceptovaná. Doplnená poznámka o B-S efekte. Konvergencia miezd je vnímaná nasledovne: Pracovníci v stavebnom sektore z celého regiónu SVE cestujú do vyspelejších krajín, to môže formovať úroveň miezd v celom regióne SVE.
18	22	Niekde v kapitole 2 pri diskusii kapitálu by bolo dobré uviesť aj makro argument - vyššie agregátne investície sú nutné. Lebo koncentrácia nedáva celkový obraz, keďže zohľadňuje len relatívny vývoj voči ostatným firmám v sektore/ekonomike.	HHI totiž môže narásť (poklesnúť) aj pri zápornom agregátom raste.	Akceptovaná. Pôvodná veta doplnená nasledovne: „Koncentrácia kapitálu neprináša automatické zvýšenie agregátnych investícií, ktoré stimulujú rast ekonomiky, môžu podporovať inovačný potenciál, stabilizovať ekonomiku v čase krízy či zlepšovať kvalitu služieb pre obyvateľov.“

				Makroefekt zmienený aj na s. 6: odsek „Koncentrované investovanie úzkej skupiny veľkých firiem viedlo ku koncentrácii príjmov (...) Navyše klesla celková miera investícií (na Slovensku najviac z krajín V4). (...)“
19	22	Ak je zníženiu disperzie – s cieľom zvýšiť agregátnu produktivitu (s. 13) policy cieľ, potom nie je jasné favorizovanie vyššej koncentrácie (s. 22). Totiž ak zvyšok distribúcie dobieha najvýkonnejšie firmy, tak by som očakával pokles HHI.	Navyše, táto úvaha je v rozpore s odporúčaním 6. Stojí za zváženie pripomenúť „Intenzita šírenia know-how a technológií medzi podnikmi...je obmedzená“ (s. 15) Vyjasniť tieto nejasnosti môže pomôcť jasne napísaný úvod a záver.	Akceptovaná. Text preformulovaný. Odporúčania boli zmenené (aj v súvislosti s pripomienkou 8), úvod preformulovaný, záver doplnený.
20	23	„Hnacou silou koncentrácie na Slovensku po roku 2014 bol reálny kapitál, nie však tá jeho zložka, ktorá je v období digitálnej transformácie najdôležitejšia“	Ak je dôležitá zmena kapitálu v grafe 16, je lepšie spomenúť, že 2014 bol pomerne výnimočný rok, keď kapitál v grafe 16 dosiahol svoju najnižšiu hodnotu.	Akceptovaná. Odsek preformulovaný.
21	24	Graf 19	Odporúčam vysvetliť graf. nie je bežné mať 10 rôznych median/priemerných hodnôt v distribúcii	Prispôsobené pripomienke a vynechaný graf.
22	28	Graf 24	Bodkovaná čiara nie je vysvetlená	Akceptovaná. Doplnené vysvetlenie.

23	28	<p>„...ale za cenu zabrzdenej agregátnej produktivity“</p> <p>„výrazná a jednoznačná podpora talentov, vedy a výskumu, spin-off firiem¹³ alebo iných účinných systémov, ktoré by posúvali znalosti a zručnosti pracovnej sily na vyššiu úroveň a zároveň by uvoľňovali pracované miesta pre nižšie kvalifikovaných“</p>	<p>Toto tvrdenie si zaslúži vysvetlenie, pretože to vôbec nie je zjavné</p> <p>Aj toto tvrdenie potrebuje dlhšiu diskusiu. Z doterajšieho čítania som sa dozvedel, že by mohlo pomôcť „preskupenie zdrojov v prospech produktívnych firiem“ (s. 13), „technologické zlepšenia, digitalizácia a automatizácia vo vnútri zaostávajúcich podnikov, skvalitnenie vzdelávacieho systému“ + „Intenzita šírenia know-how a technológií medzi podnikmi“ (s. 15)</p>	<p>Akceptované.</p> <p>Vynechané tvrdenia, ktoré nie sú zjavné.</p>
24	29	Graf 26	<p>Ako je možné priradiť hodnotu najproduktívnejším firmám (x-ová os) na y-vej osi (najmenej produktívne firmy)?</p>	<p>Dataset je súborom hodnôt za odvetvia, pričom každé odvetvie je zobrazené jedným bodom: [1.decil;10.decil]. Právý horný kvadrant vyjadruje rast firiem aj v 1.a súčasne 10.decile. Problematika presunutá do budúcej analýzy.</p>

CELKOVÉ HODNOTENIE (recenzent/ka vyplní túto časť po vysporiadaní sa s pripomienkami analytickou jednotkou):

Po zapracovaní pripomienok odporúčam analýzu na zverejnenie.

---

[1] Výber medzi: 1. analýza (komplexný analytický materiál s návrhmi konkrétnych systémových opatrení); 2. komentár (rozsahovo menší analytický materiál venujúci sa konkrétnemu čiastkovému problému); 3. manuál (metodické usmernenie vyplývajúce z potreby zjednotenia procesov a postupov v konkrétnej oblasti).

[2] Formát 1 pre komentár/manuál (2 recenzenti bez povinného odborného workshopu); Formát 2 pre analýzu (3 recenzenti a povinný odborný workshop).

[3] Do tabuľky značiť pripomienky zásadného metodologického a obsahového charakteru (nie štylistické či gramatické opravy).

[4] Vyplní analytická jednotka: pripomienka bola akceptovaná / pripomienka nebola akceptovaná a zdôvodnenie / pripomienka bola čiastočne akceptovaná a zdôvodnenie.